

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ Національного
авіаційного університету «Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету»

**Матеріали
IV Міжнародної
науково-практичної
конференції**

*«Управління високошвидкісними рухомими об'єктами
та професійна підготовка операторів
складних систем»*

Кіровоград, 2015

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем» 26-27 листопада 2015 року, Кіровоград. – Вид-во КЛА НАУ, 2015, – 396 с.

Організаційний комітет:

Голова:

Неділько С.М. – начальник Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету, д.т.н., професор.

Заступники голови:

Обідін Д.М. – заступник начальника Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету з навчальної та наукової роботи, д.т.н., професор;
Неділько В.М. – директор Науково-виробничого інституту аеронавігації Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету, к.т.н., доцент;
Сидоров М.В. – доцент кафедри інформаційних технологій Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету, к.пед.н., с.н.с.

Відповідальний секретар:

Козловська О.А. – ст. лаборант кафедри авіаційної метеорології Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Члени оргкомітету:

Баранов Г.Л. – професор кафедри інформаційних систем і технологій Національного транспортного університету, д.т.н., професор;
Дем'янчук В.С. – начальник науково-дослідного центру НСЦ Украерорух;
Залевський А.В. – декан факультету менеджменту Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету, к.т.н., доцент;
Калкаманов С.А. – професор кафедри електричного транспорту Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова, д.т.н., професор;
Кіліан М. – завідувач кафедри розвитку та будівництва Університету прикладних наук Вайєнштефан-Трієздорф (Німеччина), доктор інженерних наук, професор;
Кушнір О.О. – помічник начальника академії з громадських зв'язків, к.пед.н., доцент;
Невиніцин А.М. – декан факультету обслуговування повітряного руху Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету, к.т.н., доцент;
Нестеренко К.С. – зав.кафедри авіаційної техніки, д.т.н., с.н.с.;
Сіроштан С.М. – начальник редакційно-видавничого відділу;
Українцева Т.П. – в.о. директора науково-технічної бібліотеки;
Українець Є.О. – професор кафедри конструкції та міцності ЛА та двигунів Харківського університету повітряних сил ім. І.Кожедуба, д.т.н., с.н.с.;
Шульгін В.А. – декан факультету льотної експлуатації, к.т.н., доцент.

<i>В.В. Фоменко</i>	
Професійно-значущі питання в курсі загальної фізики для авіаційних спеціальностей.....	239
<i>І.Л. Якуніна</i>	
Апостеріорний аналіз діяльності операторів аеронавігаційної системи в особливих випадках польоту за допомогою GERT мереж.....	242
<i>І. Аksenova</i>	
Philosophic knowledge and young airspecialists today	245
<i>В.І. Аксьонова</i>	
Управління комунікативними процесами в аспекті підготовки операторів складних систем.....	247
<i>І.І. Романько</i>	
Використання краєзнавчих матеріалів у процесі викладання історії України в КЛІА НАУ.....	248
<i>І.І. Романько</i>	
Громадянське виховання майбутніх операторів складних систем як умова підготовки фахівців для цивільної авіації України	251
<i>І.І. Романько</i>	
Формування соціальної компетентності операторів складних систем через дієве партнерство викладача та курсантів.....	255
<i>І.З. Скловський, О.В. Сідорук</i>	
Метафізика історії – феномен сучасного аналізу гуманітарного становлення операторів складних систем управління	259
<i>І.З. Скловський</i>	
Метафізика національної ідеї в Україні – поступ і гальма	261
<i>Е.И. Скловская</i>	
Культура мышления пилота – одна из главных составляющих общей культуры человека...263	
<i>Е.И. Скловская</i>	
Логические правила ведения дискуссии на круглых столах, диспутах, научных конференциях.....	266
<i>Е.И. Скловская</i>	
Общие принципы правильного мышления операторов сложных систем	269
<i>О.В. Урсол</i>	
Інформаційні технології та їхній вплив на формування громадської думки в Україні (операторів складних систем)	270
<i>О.В. Урсол</i>	
Політичні стереотипи та стереотипізація мислення: роль та значення у системі іміджевих комунікацій	272
<i>О.В. Урсол</i>	
Роль громадянського суспільства в процесі демократизації України	274
<i>С.В. Королев, Л.А. Максимова</i>	
Моделирование в системах автоматического управления методом переменной задержки сигнала	276
<i>О.В. Ковтунов</i>	
Проблемні питання у сфері природно-заповідного фонду Кіровоградської області та шляхи їх вирішення.....	278
<i>О.Ф. Гелевера</i>	
Деградація ґрунтів на території Кіровоградської області	281
<i>М.С. Глазкова</i>	
Вирішення екологічних проблем Кіровоградської області за допомогою впровадження альтернативної енергетики	285
<i>О.А. Голодаєва</i>	
Проблеми експлуатації та утилізації полімерних матеріалів	288

Формування соціальної компетентності операторів складних систем через дієве партнерство викладача та курсантів

Розвиток громадянського суспільства визначається підготовкою освічених, високоморальних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання. Крім того, на нинішньому етапі розвитку суспільних процесів в Україні пріоритетного значення набувають міжособистісні відносини їх учасників.

Значну роль у формуванні соціальної компетентності молоді відіграє курс історії України. Саме він покликаний сприяти формуванню особистості, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, прав людини та її громадянської відповідальності.

Тому важливо дослідити теоретичні та методичні аспекти формування соціальних компетентностей операторів складних систем на заняттях історії України.

Актуальність цього питання обумовлена, у першу чергу, соціальним замовленням щодо підготовки курсантів до свідомої активної участі у громадському житті Української держави, до самостійної орієнтації та адаптації в умовах швидких змін суспільного життя, а отже, формування у курсантів життєво необхідних компетентностей для подальшої соціалізації.

Аналіз літератури дає можливість констатувати, що проблема змісту та структури соціальної компетентності є одночасно й актуальною, і складною для вирішення.

Дослідивши запропоновані підходи, беремо за основу таке визначення: соціальна компетентність – це система знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій і поведінкових компонентів (відповідного стилю спілкування), необхідних для життя в соціумі. Це інтегрована здатність особистості, що містить розмаїття підкомпетентностей, таких як духовна, громадянська, професійна зрілість; комунікативна, мовна, побутова, екстремальна компетентність тощо. Таким чином, соціальна компетентність інтегрує також інші види компетентностей.

Аспекти формування соціальної компетентності

Значний потенціал у формуванні соціальної компетентності відіграє співробітництво викладача й курсантів на заняттях, у дослідницькій і позааудиторній діяльності. Тому потрібно прагнути до створення комфортних умов навчання, за яких кожен курсант відчуває свою успішність. Особливу увагу слід приділяти розвитку уміння мислити, опрацьовувати інформацію, самостійно формулювати судження із чіткою структурою аргументації.

Соціальна компетенція має **три аспекти: інформаційний** (когнітивний, знанневий); **поведінковий** (поведінка, вміння, навички); **ціннісно-оцінний** (морально-етичний) (див. таблицю 1).

Інформаційні аспекти соціальної компетентності розвиваються в процесі самоосвіти під час написання творчих і наукових робіт, тестового контролю знань тощо.

Для формування **поведінкових аспектів** соціальної компетентності найбільш дієвими є активні й інтерактивні методи, такі як робота в групах, парах, соціологічні опитування, інтерв'ю.

Основою соціальної компетентності є **ціннісний аспект**, тому на заняттях слід учить курсантів знаходити моральний контекст в усіх історичних явищах і подіях.

Моральні цінності, які є основою світогляду, формуються не тільки на заняттях, а й у виховній позааудиторній роботі. Зустрічі з учасниками АТО, пошукова робота допомагають курсантам усвідомити важливість таких понять, як патріотизм, справедливість, формують високі моральні цінності.

Компоненти соціальної компетентності

№ з/п	Компонент соціальної компетентності	Напрямок набуття курсантами знань, умінь, навичок, цінностей та ставлень особистості
1	Когнітивний (знаннєвий)	Знання: <ul style="list-style-type: none"> • про правила комунікації; • про суспільство та суспільні закони; • про процеси прийняття суспільних рішень; • про основи співпраці й спілкування з іншими та розв'язання конфліктних ситуацій.
2	Цінностей	Здатність: <ul style="list-style-type: none"> • відчувати власну гідність, шанувати права людини; • до співробітництва; • визначити власну позицію; • до соціальної відповідальності; • бути принциповим; усвідомлювати потребу захищати права і власні інтереси, не порушуючи прав інших; • бути толерантним.
3	Поведінковий	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, емоційно налаштуватись на спілкування з іншими; • продуктивно співпрацювати з різними партнерами, виконувати різні ролі в групі та команді; • застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність.

Соціальна компетентність – це складна інтегрована характеристика особистості, що забезпечує її **самореалізацію**. Для самореалізації в соціумі особистості потрібно володіти відповідними знаннями про види та структуру комунікації, шляхи її здійснення, мати відповідні соціальні мотиви та поведінкові алгоритми.

Компетентнісний підхід реалізується через такі складові, як зміст освіти, організацію навчально-виховного процесу (НВП), зміну кінцевих результатів НВП (див. таблицю 2).

Методи формування соціальної компетентності

Навчання й виховання кожного конкурентного курсанта повинне відбуватися на основі його природних здібностей, а отже, основним стимулом навчання має стати інтерес курсанта, задоволення його потреб у пізнанні, самопізнанні й розвитку. Для цього поряд з лекційними та семінарськими формами роботи на заняттях історії потрібно широко використовувати активні методи навчання та інтерактивні педагогічні технології (див. таблицю 3).

Інтерактивне навчання – це навчання, яке ґрунтується на активній взаємодії учасників навчального процесу. По суті, це одна з моделей комунікативних технологій, якій притаманний двосторонній обмін інформацією. При цьому викладач не стільки дає знання, керує процесом їх здобуття, скільки стимулює дослідницько-пізнавальну діяльність курсантів, скеровує її на набуття практичного досвіду, формування ключових компетентностей.

Таким чином, формуючи соціальну компетентність операторів складних систем, варто практикувати як традиційні, так і інноваційні технології. Серед методів навчання: вербальні (бесіда, лекція); пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочності та ТЗН); практичні

(вправи, дослідження, самостійна робота курсантів над проблемою, метод проектів); інтерактивні (рольові та дидактичні ігри).

Таблиця 2

Реалізація компетентнісного підходу

<i>Зміст освіти</i>	<i>Навчально-виховний процес (НВП)</i>	<i>Зміна кінцевих результатів НВП</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Загальнолюдські цінності; • гуманізація; • гуманітаризація; • профільність; • продуктивність; • введення нових засобів добування інформації; • індивідуалізація; • диференціація. 	<ul style="list-style-type: none"> • Компетентнісно орієнтований підхід; • діяльнісний підхід; • творчий підхід; • інтерактивні та активні методи навчання; • розвивальні технології; • набуття методологічних знань; • орієнтація на самостійну пізнавальну діяльність як основу формування самоосвітньої компетентності. 	<ul style="list-style-type: none"> • Загальнонавчальні компетентності; • предметні компетенції; • соціальний досвід; • подальший розвиток компетентностей через розширення та поглиблення досвіду.

Таблиця 3

Формування соціальної компетентності на заняттях історії України

<i>Педагогічні технології</i>	<i>Методи і прийоми</i>	<i>Форми навчання</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Технології блочно-модульного навчання; • технології комунікативного навчання; • елементи технології інтенсивного навчання на основі схемних і знакових модулів навчального матеріалу; • технологія проблемного навчання; • технологія профільної диференціації. 	<ul style="list-style-type: none"> • Прийом актуалізації суб'єктивного досвіду курсанта (опора на його життєвий досвід або на отримані раніше знання); • методи діалогу та полілогу; • прийоми створення ситуацій колективного та індивідуального вибору; • ігрові методи; • рефлексивні прийоми та методи; • методи діагностики та самодіагностики. 	<ul style="list-style-type: none"> • Дидактична гра; • практична робота; • лекція; • круглий стіл; • конференція; • засідання краєзнавчої студії; • участь у роботі Клубу україно-норвезького партнерства.

Робота над певною проблемою розвиває у курсантів здатність до критичного мислення, яке завдяки його основним функціям (аналітичності, асоціативності, логічності, самостійності) можна вважати підґрунтям для використання інтерактивних методів.

Соціальна компетентність формується, якщо регулярно ставити перед курсантами проблемні питання, для відповіді на які потрібно активізувати не лише здобуті знання, а й залучити власний життєвий досвід, приклади з художньої літератури.

Під час обговорення на заняттях певної проблеми доцільно влаштовувати дискусії, проводити конференції, усні чи письмові дебати. Ці форми організації навчального процесу дозволяють не лише обговорити важливі питання, вислухати думку всіх бажаючих, а й прийняти групове рішення з одночасним тренуванням учасників у відповідних

комунікативних уміннях та навичках (риториці, здатності працювати в команді, толерантності, навичках критичного та логічного мислення).

Ще одним ефективним методом формування соціальної компетентності на заняттях історії є рольові ігри, моделювання історичних подій і суспільних процесів. Гра – це одночасно й сукупність норм, що забезпечують стабільність буття, і школа соціалізації, готовність до непередбачуваних життєвих ситуацій. Саме ця особливість гри дає змогу курсантам знайти спосіб поєднання емоційного та раціонального компонентів особистості, примирити тенденцію до самоствердження з тенденцією підкорення соціальним обмеженням.

Проведення на заняттях узагальнення й систематизації знань дидактичних ігор, тематичних вікторин дає змогу курсантам застосувати свої знання та уміння в нестандартних умовах, презентувати себе як інтелектуально розвинену й творчу особистість.

Важливу роль у процесі формування на заняттях історії України соціальної компетентності курсантів відіграють особисті якості педагога як активного партнера курсантів у навчально-виховному процесі.

Таким чином, формування соціальної компетентності курсантів через застосування інтерактивних технологій на заняттях історії дає можливість досягнути таких **результатів**:

- виходу курсанта на позицію активного партнера навчання;
- досягнення багатовекторних зв'язків в обміні інформацією між курсантом і викладачем;
- заохочення творчості учасників;
- активізації індивідуальних розумових процесів курсантів;
- поєднання теорії та практики.

Але найголовнішим здобутком є формування самодостатніх, підготовлених до свідомої та ефективної діяльності в різних сферах життя людей.

Література

1. Іванов Д.А. Компетенції і компетентнісний підхід в сучасній освіті. // Теорія і практика освіти. – 2010. – № 1.
2. Курилів В.І. Навчання критичного мислення. Вісім шляхів, якими легко прийти до поразки, навіть не починаючи // Історія та правознавство. – 2014. – №1.
3. Мірошник С. Творчі роботи на основі асоціацій // Дивослово. – 2013. – № 2.
4. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на заняттях історії. – К.: Основа, 2015. – 115 с.
5. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. – К.: К.І.С., 2013. – 91 с.
6. Охріменко М. Особистісно орієнтований підхід до формування активної громадської позиції студентів // Історія України. – 2012. – № 45.
7. Пометун О.І. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті // Історія України. – 2014. – № 6.
8. Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання – Х.: Основа, 2015. – 125 с.
9. Стогіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності як наукова проблема / Вісник Житомирського університету. – Вип. 50. – 2010. – С. 87 – 94.